Список літератури: 1. Кедров Б.М. История науки и принципы её исследования // Вопросы философии. – 1971. – № 9. – С. 78. 2. Декреты Советской власти. – М.: Госполитиздат. – 1957. – Т. 1. – 731 с. 3. Систематический сборник действующих руководящих приказов, циркуляров, инструкций по милиции (по 1.03.26). – М.: Изд. НКВД. – 1926. – 842 с. 4. Отчет о деятельности НКВД за 1 полугодие 1921 г. и краткий обзор развития НКВД с 1917 по 1921 гг. – М.: НКВД. – 1922. – 36 с. 5. Малыгин А.Я. К вопросу о гласности в деятельности советской милиции в переходный период от капитализма к социализму: Профессиональные и общественные начала в деятельности ОВД: история и современность. – М.: Академия МВД СССР. – 1990. – 107 с. 6. Бюллетень НКВД УССР. – К.: НКВД. – 1924. – № 1–2. – С. 6.

ГОНЧАРУК В.В., *кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем профілактики правопорушень та взаємодії з населенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців кримінальної міліції*

Харківський національний університет внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК ФАКТОР СТАБІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Динамічний розвиток українського суспільства, яке упродовж останніх років на засадах гуманізму та справедливості розбудовує власну державу, інтеграція України у світове і європейське співтовариство актуалізує дослідження та наповнення реальним змістом правові поняття та правові явища. Серед них вагоме місце належить діяльності правоохоронних органів як одному з основних факторів стабільності громадського роз-

витку. Формуючись як система відносин та інститутів, незалежних від держави, громадянське суспільство може ефективно функціонувати лише за наявності правової держави, яка керується правом і гарантує існування відповідних соціальних інститутів.

Проблема взаємовідносин держави та громадянського суспільства безпосередньо стосується облаштованості й стабільності українського соціуму. Побудова основ громадянського суспільства нині визначається як стратегічний напрям побудови демократичної держави в Україні. Звідси стає все більш очевиднішою нагальна потреба в розробці системи, що визначає майбутню роль і місце органів внутрішніх справ України в умовах формування громадянського суспільства – адже саме сьогодні формуються основні соціальні умови і передумови, необхідні та достатні для того, щоб успішно вирішити це завдання.

Проблема відносин держави та громадянського суспільства безпосередньо стосується облаштованості та стабільності українського соціуму. Звідси стає все більш очевидною нагальна потреба у розробці системи, що визначатиме майбутню взаємодію правоохоронних органів і громадянського суспільства в Україні – адже саме сьогодні формуються основні соціальні умови та передумови, необхідні та достатні для того, щоб успішно вирішити це завдання. Однак розвиток взаємин правоохоронних органів і громадянського суспільства в Україні ускладнюється тим, що досі не існує чіткого переліку органів, які належать до правоохоронних. Крім того потребує наукового обґрунтування саме поняття взаємодії як принципу відносин у державному управлінні.

Відсутність системного підходу при формуванні правоохоронних органів зумовлює те, що сьогодні діюча в Україні структура цих органів вже не відповідає функціональним завданням, що стоять перед українським суспільством. Колишній під-

хід не забезпечує ефективного реформування, оскільки його основним принципом виступає локальна зміна окремих інститутів правоохоронних органів, що не змінює структури та змісту діяльності цих органів у цілому. В Україні дослідження взаємодії правоохоронних органів і громадянського суспільства як бази для створення ефективної системи державного управління є відносно новим питанням, вивченню теоретичних засад якого поки що приділяється незначна увага.

Водночас сьогодні в українському соціумі не існує сталих правил або політичних механізмів, що визначають принципи взаємодії правоохоронних органів і громадянського суспільства. На наш погляд, це пов'язано з тим, що взаємодія держави в особі правоохоронних органів і громадянського суспільства виникає тільки тоді, коли державне управління функціонує як суспільний інститут. Слід ураховувати, що широке залучення громадськості можливе лише за умови політичної структурованості суспільства та активної діяльності різноманітних організацій громадянського суспільства. Адже саме переважно через незалежні (від влади в тому числі) самоврядні осередки громадянського суспільства (у розмаїтті їх форм) відбувається взаємодія влади з громадськістю.

З метою забезпечення захищеності громадян у межах національної безпеки сьогодні розробляється та обговорюється низка нормативно-правових актів, визначаються правові основи діяльності державних органів влади та управління, формуються органи забезпечення безпеки та механізм контролю за їх діяльністю. Для виконання цих функцій створюються державні органи забезпечення національної безпеки, які керуються у своїй діяльності Конституцією України, Законами України „Про Раду національної безпеки і оборони України", „Про службу безпеки України", „Про міліцію, „Про правовий режим надзвичайного стану", „Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру", „Про

оперативно-розшукову діяльність" та іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами та угодами.

Безумовно, слід пам'ятати, що уся діяльність органів внутрішніх справ у період побудови громадянського суспільства повинна ґрунтуватися на певних принципах. Одним із найважливіших принципів є демократизм. У ст. 1 Конституції України зазначено, що Україна є суверенною та незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Поняття демократичної держави означає, що джерелом влади у країні є народ, який безпосередньо або через представників здійснює владу, а також контролює діяльність влади. Звідси випливає право громадян контролювати діяльність владних, зокрема правоохоронних органів, а відповідно зобов'язані державні органи інформувати громадян про свою діяльність, тобто діяти прозоро. Природно, що визначальна риса держави виявляється у найважливіших умовах успішної побудови демократичної, правової соціальної держави, через забезпечення реальної участі громадян у вирішенні всієї різноманітності питань державного та суспільного життя. Саме тому участь населення в діяльності держави є неодмінним принципом керівництва державою, закріпленим у Конституції, законах України і багатьох підзаконних актах.

Тобто, можемо стверджувати, що вплив на суспільство може здійснюватися тільки в умовах дотримання прав та обов'язків у відносинах керуючого і керованого. Така взаємозалежність відображена в Конституції України, однак необхідно визнати, що існуючі відношення „держава – громадянське суспільство" – це нормативно-правова схема, яка поки що, на жаль, не наповнена реальним змістом.

Громадянське суспільство, цей „невидимий велетень", як звуть його в країнах усталеної демократії, не тільки консолідує потреби, інтереси і зусилля різних соціальних верств, але й ре-

транслює їх на інституції та механізми політико-правової системи. Особливого значення в сучасних умовах набуває дослідження впливу громадянського суспільства на правоохоронну систему, зрушень в якій населення чекає зараз чи не найбільше. Сама постановка питання про необхідність реформування правоохоронної системи, елементом якої виступають органи внутрішніх справ, визначається кризовою ситуацією у сфері протидії злочинності, особливо організованій, корупції, захисті прав і свобод громадян, забезпеченні правового порядку, який би ґрунтувався на верховенстві права та виконанні його вимог, передусім, державою, її органами та посадовими особами усіх рівнів.

Вплив громадянського суспільства на правоохоронну сферу виявляється, насамперед, у соціальних стандартах громадського і правового порядку та різноманітних формах та методах громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів. Відставання правоохоронної діяльності від цих стандартів, яке є очевидним у нинішніх умовах, висуває на порядок денний саме концептуальні питання реформування органів внутрішніх справ. Доводиться констатувати, що численні спроби тих чи інших змін у правоохоронній діяльності органів внутрішніх справ на сьогодні так і не призвели до кардинального покращання ситуації саме через те, що здійснювалися вони „на тактичному рівні", без глибокого співставлення з потребами і тенденціями суспільного розвитку, орієнтації на появу у політико-правовій сфері нашого життя нового гравця – громадянського суспільства.

Як випливає із аналізу ситуації, однією з найважливіших проблем правоохоронної реформи має стати гуманізація мислення та правової свідомості працівників органів внутрішніх справ. Труднощі вирішення цієї проблеми, на нашу думку, пов'язані з тим фактом, що професійна діяльність працівників міліції щодо протидії злочинності та правопорушенням, схиль-

на до каральних, силових методів, а тому, доволі часто, призводить до певних деформацій свідомості, відтворення негативістського ставлення до ідеології захисту міліцією прав людини. Причому, це не якась особлива вада національної правоохоронної системи: як відзначають сучасні дослідники цієї проблематики за кордоном, ідеологія прав людини не знайома чи не сприймається поліцейськими більшості країн світу, і не тільки тих, демократичний розвиток яких має незначну історію, але й країн усталеного демократичного розвитку. Разом із тим, права і свободи людини і громадянина – це та, можливо єдина, ціннісна система, яка здатна примирити людину з оточуючим її суспільством і з державою, подолати їх взаємне відчуження. Саме тому найдієвішим концептуальним підходом до вирішення проблеми гуманізації правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ є те, що умовно можна назвати „внутрішньою гуманізацією" міліцейської системи, тобто гуманізацією управлінських відносин, гуманізацією відношення відомчої системи до окремого працівника тощо.

Таким чином, тільки з формуванням державного управління як суспільного інституту, що спостерігається зараз в Україні, набуває актуальності дослідження взаємодії правоохоронних органів і громадянського суспільства. Безумовно така, взаємодія є комплексною: вона стосується і структури, і функцій, і механізмів діяльності правоохоронних органів, а тому не може бути зведена лише до відносин яких-небудь окремих елементів сторін, що взаємодіють. Повномасштабна взаємодія стане можливою тільки у випадку бачення правоохоронних органів в Україні як динамічної системи, що реагує на зміни соціально-економічної ситуації. Розробка такої системи правоохоронних органів та їх законодавче визначення та закріплення дасть змогу вчасно та адекватно реагувати на зміни суспільної ситуації, та дозволить забезпечити стабільний довготерміновий розвиток українського соціуму, що будує громадянське суспільство.

На нашу думку, важливо не лише усвідомлювати необхідність громадянського суспільства для реалізації ідей демократії, але й розкривати його потенційні можливості. Адже основна функція громадянського суспільства – найбільш повне задоволення матеріальних, соціальних і духовних потреб суспільства. Перш за все, це виявляється у забезпеченні соціальної свободи, демократичного державного управління, в існуванні громадської сфери політичної діяльності та публічних політичних дискусій. Вільний громадянин – це альфа і омега громадянського суспільства, а соціальна свобода якраз і створює можливості для максимальної самореалізації людини в суспільстві. Не менш важливою умовою функціонування громадянського суспільства в Україні виступає гласність і пов'язана з нею висока інформованість громадян, що дозволяє реально оцінювати господарську кон'юнктуру, бачити соціальні проблеми та вживати заходів щодо їх вирішення. І нарешті, визначальною умовою успішного функціонування громадянського суспільства є наявність відповідного законодавства і конституційних гарантій щодо його існування.

ЖИТНИЙ О.О., *к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології*

Харківський національний університет внутрішніх справ

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ КОМПОНЕНТ У ВНУТРІШНЬОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО: СПІВВІДНОШЕННЯ ПАРАДИГМ

Створення громадянського суспільства та розбудова в Україні демократичної, соціально орієнтованої правової держави зумовлює проведення реформ в багатьох сферах суспільного життя з урахуванням принципів і норм міжнародного права як